

28. január 1939, Budapešť.

*Správa česko-slovenského vyslanca M. Kobra o rozhovore s maďarským ministrom zahraničných vecí I. Csáky-
m o činnosti jednotlivých komisí a otázke kompenzácie za stratu teritória v dôsledku aplikovania katastrál-
nych hraníc obcí.*

Tajné!

Dotakem ke zdejší zprávě čís. 102/39-dův.¹ téhož data sděluji ještě toto:

Dnes jsem měl dlouhý rozhovor v ministerstvu zahraničních věcí s hrabětem Csáky a hra-
bětem Telekim, jako předsedou maďarské komise pro společné projednávání otázek plynoucích
z Vídeňské arbitráže.

Jednání v komisi delimitační se octlo na mrtvém bodě a hrozilo jeho odročení na neurčitou
dobu. Rozpor vznikl tím, že zástupce slovenské vlády, odborový přednosta Inž. Janšák přednesl
požadavek, aby územní ztráty, plynoucí z definitivního stanovení hraniční čáry dle rozhraničení
katastrálního, byly kompensovány se strany maďarské územními rektifikacemi alespoň do té míry,
aby očekávaná ztráta ve výměře asi 20.000 ha byla při definitivním stanovení hranic snížena alespoň
na polovic.

Proti tomuto písemně sdělenému požadavku předsedy česko-slovenské delimitační komise se
ohradil maďarský předseda způsobem velmi ostrým a intransigentním a hrozil dokonce demisi
v případě, že by maďarská vláda jeho stanovisko zamítla. Jak se dalo očekávat, postavila se maďar-
ská vláda za svého delegáta v této komisi tak, že se jednání ocitlo v slepé uličce, z níž nebylo výcho-
diště. Maďarský předseda kladl podmínku, aby čs. delegát, který při svém postupu je vázán ohledy
na přání slovenské vlády a jejího předsedy, upustil formálně od nároku na územní ústupky se strany
maďarské „compensando“ za územní ztráty vyplývající z aplikace zásady, že nová hranice je totož-
ná s hranicí jednotlivých katastrů.

Dlužno přiznati, že tato zásada byla (dle protokolárního záznamu o zasedání této komise z 8.
listopadu m. r.) i naší delegací uznána za podklad delimitace², třeba, že i v jedné z pozdějších schů-
zí se činí (dle prohlášení předsedy inž. Janšáka) platnost všech usnesení smíšené komise odvislou
od schválení čs. resp. slovenské vlády.³

Zásadní rozpor obou názorů vyplývá z přiložených opisů vyměněných not mezi oběma před-
sedy⁴.

Snažil jsem se proto naléztí formální praktické řešení v dohodě s maďarským předsedou ko-
mise a zahraničním ministrem. V pracích smíšené komise delimitační bude pokračováno, jakmile
čs. delegát se vzdá případnou formou svého právního nároku na územní kompenzace a na „junctim“
mezi zásadou katastrálního rozhraničení a územními ústupky pro kompenzaci ztrát z něho plynou-
cích.

Hrabě Teleki naznačil, že bude ochoten poskytovat při stanovení definitivní hraniční čáry
ústupky z důvodů etnografických, dopravních a jiných, aniž by ovšem převzal jakýkoli přesný zá-
vazek v tom směru. Ukáže-li se, že bilance konečného rozhraničení není pro Česko-Slovensko (res-
pektive pro Slovensko) příliš nepříznivou, resp. že územní ztráty jsou alespoň částečně kom-
pensovány, „de facto“ může po té slovenská resp. čs. vláda celý elaborát schválit resp. v opačném
případě zavrhnouti.

Měl jsem dojem, že si Maďaři jsou své věci jisti. Hrabě Teleki alespoň dovozoval, že již ze způsobu, jakým byla vedena demarkační čára na mapě, předané oběma delegacím ve Vídni, by bylo při promítnutí jejím na mapu speciální lze dokázat, že se čta shoduje celkem s hranicemi katastrů. Naproti tomu se ovšem dovolává čs. delegace čl. I. arbitrážního rozhodnutí a jeho znění: „Die von der Tschechoslowakei an Ungarn abzutretenden Gebiete sind in der anliegenden Karte bezeichnet.“⁸ Při tom dlužno i přiznati, že kartograf pověřený zakreslením demarkační čáry na generální mapě, předané na vídeňské konferenci, nedodržel sám všude a vesměs hranic katastrálních a přetřal území katastrů v několika úsecích.

Je však nesporno, že „impasse“ vzniklá tvrdošíjným stanoviskem Telekiho by mohla býti překlenutá jen interpretací arbitru, což by ovšem znamenalo rekurs. Hrabě Csáky je k němu ochoten, ježto oba arbitři jsou v těchto dnech pohromadě v Berlíně. Mám však dojem, že by rekurem nebylo rozhodnuto v náš prospěch (hrabě Csáky je si tím dokonce jist). Uplatňování nároku na odškodňování z titulu územních ztrát, jak se to žádá v dopise z 27. t. m. čs. předsedy delimitační komise, řízeném hraběti Telekimu, je už proto pochybné, že se tento nárok uplatňuje „ex post“.

Nezbude tedy dle všeho nic jiného, než upustiti od nároku na územní odškodnění a vynasnažiti se během jednání získati kompensace „de facto“, které by alespoň z části redukovaly námi nepředvídané územní ztráty v rozměru asi 20.000 ha, jež vzniknou dle dnešních výpočtů čs. delegace.

Leč i v jiných oborech, spadajících do působnosti ostatních komisí, se vyskytly hned po obnovení jednání značné překážky, které ztěžují hladké projednávání příslušných otázek. Dle toho, co mi sdělil během téhož rozhovoru maďarský zahraniční ministr, vyvolala prý opatření slovenské vlády proti maďarským zaměstnancům v Bratislavě⁶, kteří pocházejí z odstoupeného území, a o jejichž státní příslušnosti dosud není rozhodnuto, velikou nespokojenost v širší veřejnosti. (O zmíněných opatřeních jedná příložený výstřížek dnešního Pester Lloyd⁷.) Rovněž si stěžoval hrabě Csáky co do postupu podkarpatsko-ukrajinské vlády proti tamní maďarské menšině a zejména co do rozpuštění tamní maďarské strany.

Na mou námitku, pokud se tkne oprávněnosti propustění maďarských dělníků v Bratislavě, uznal ovšem, že se s maďarské strany staly hned při záboru odstoupených území na Slovensku vážné přehmaty, které ovšem připisuje na vrub vojenských velitelů a vojenské správy v prvních dobách po obsazení.

O ovzduši, které zavládlo hned po obnovení jednání, svědčí otázka – dle mého zdání ovšem zcela neoprávněná – kterou mi položil jak hrabě Csáky, tak i hrabě Teleki: zdali totiž máme v úmyslu vyvolati svým postupem nové přerušeni jednání. Na tom jsem odpověděl, že přece čs. vláda projevila při řešení mukačevského incidentu tolik dobré vůle a odhodlala se k tak dalekosáhlým ústupkům jen, aby umožnila obnovení přerušovaných jednání, že by proto bylo absurdním mysliti, že by s naší strany se jevila snaha mařiti, či jen ztěžovati jejich hladký průběh. Slíbil jsem však, že všechny akutní sporné otázky budou objektivně zkoumány a že podám v těchto dnech maďarským činitelům nestranný posudek na podkladě zcela objektivního šetření jednotlivých sporných otázek. Poslal jsem proto legačního radu Dr. Fišu jako generálního sekretáře čs. delegace k ministerskému radovi Dru. Sebestyěnovi, generálnímu sekretáři maďarské delegace, aby s ním otevřeně pojednal o některých potížích, jež v jednáních obou delegací se objevily, a rozptýlil určité pochybnosti, jež v důsledku toho snad vznikly v lůně maďarské delegace o úmyslech našich vyjednávačů. Zpráva legačního rady Dr. Fiši o jeho rozhovoru s Dr. Sebestyěním se přikládá⁹.

Po odchodu hraběte Telekiho jsem se dotkl zahraničního exposé hraběte Csákyho v parlamentních výborech z 26. t. m., o němž jedná zdejší zpráva z 28. t. m. pod čís. 102/39-dův.⁹ (Podotý-

kám, že mi v oné chvíli nebylo ještě známo stanovisko čs. vlády, které jsem později seznal z projevu oficiálního pražského tisku.) Řekl jsem mu, že mě alespoň osobně jeho projev, týkající se poměru mezi Česko-Slovenskem a Maďarskem, zklamal a že jsem – po našich posledních vskutku v přátelském duchu vedených rozhovorech – očekával něco lepšího, zejména zdůraznění oboustranné snahy o úpravu a zlepšení vzájemných styků. Na to mi hrabě Csáky řekl s obvyklou svou upřímností asi toto: „Buďte přesvědčen, že kdyby to bylo záviselo jen ode mne a ne od okolností, na něž mi dlužno brátí ohled, byl by býval můj projev daleko srdečnější. Leč nedovedete si představit, jakým vlivům jsem vystaven a jaké ovzduší panuje u nás, pokud se tkne poměru k Česko-Slovensku. Vytýká se mi, že Vám nadbíhám.“

Toto sdělení se shoduje úplně s tím, co hlášeno v závěru zdejší výše citované zprávy. K tomu dodávám se svého stanoviska toto: Bylo nejen indiskrétním, nýbrž i zejména nešikovným s naší strany uveřejňovati v tisku (a snad i v rozhlasu) zprávy o mých „srdečných a přátelských rozhovorech“ s novým zahraničním ministrem.¹⁰ Mám tu na mysli zejména zprávy Prager Tagblattu z minulého prosince, čerpané dle všeho z bratislavského pramene; a dále politováníhodné nedorozumění, jež se stalo uveřejněním obsahu mé depeše z 20. t. m. čís. 6¹¹. Podotýkám, že jsem jedině ve svých tajných a tedy k uveřejnění se nehodících zprávách referoval o přátelském ovzduší, v němž se až dosud vždy konaly moje rozhovory s hrabětem Csáky; uváděl jsem tento fakt jako charakteristiku nového zahraničního ministra a jeho *osobního* chování. Nechtěl jsem tím však nikterak podati svůj definitivní úsudek o jeho *skutečném* smýšlení o poměru k Česko-Slovensku a o jeho dalším politickém postupu vůči nám, který – jak známo – není udáván tak jeho osobními názory, jako spíše nezbytnými ohledy na zdejší politické prostředí a – last but not least¹² – ohledy na Berlín. Jsem toho názoru, že všechny dosavadní optimistické zprávy o vývoji přátelských styků mezi námi a Maďarskem jsou předčasné a že zejména uvádějí v omyl slovenskou veřejnost, kde několik naivních politiků věří ještě dnes (po tom všem, co se stalo) „v přátelské motivy rytířského maďarského národa vůči slovenským bratřím“. Maďaři se dívají na tyto „slovenské bratry“ s patra jako na národ inferiorní tak, jako to činili během tisíciletého ujařmění jejich.

Csáky sám mi naznačil, že se stanoviska dnešní maďarské vlády by bylo ovšem vítáno vrácení celé Slovenské krajiny, kdyby ovšem se mohlo státi bez Slováků.

Hrabě Bethlen a jiní maďarští politikové chovají dnes ještě naději na obnovení historických hranic ve jménu svatoštěpánské myšlenky a na získání společné hranice s Polskem a počítají při tom s tím, že se nepodaří překlenouti rozpory mezi Čechy a Slováky a že geopolitické nezbytnosti Slovenska, ztrativšího nejúrodnější kraje podél Dunaje, posílí odstředivé snahy vlivů, které již na žilinské konferenci žádaly spojení s Maďarskem. Maďarští „vlci v beránci kůži“ apelují proto často na solidární zájmy obou národů, plynoucí z tisíciletého spoluzití a slibují „svým slovenským bratřím“ hory, doły. Příznačným však pro maďarskou mentalitu – v této spojitosti – je jistě fakt, že v důvěrných rozhovorech nám Maďaři opětovně vyslovovali domněnku, že přece pražská vláda to s tou autonomií Slovenské krajiny jistě nemyslí vážně a že ji při neblížší příležitosti zase zruší. Tak by to ovšem jistě dopadlo, kdyby snad po obnovení historických hranic obdrželi Slováci autonomii z rukou Maďarů. Z toho důvodu by tedy bylo jen vhodné, aby se s naší strany a zejména v okolí slovenské vlády zachovávala vůči Maďarům při vši korektnosti, ba dokonce i jistě ochotě a blahovůli, jak v tisku, tak i v rozhlasu, jistá důstojná reserva.

Vyslanec:
Miloš Kobr

AMZV ČR, KV, kart. 46, f.: Jednání s Maďarskem 1939, č. 17 739/II-1/39. Originál, strojopis.

¹ Uvedenú správu nepublikujeme.

² Pozri dok. č. 15.

³ Pozri dok. č. 51.

⁴ Pozri dok. č. 124.

⁵ Územie, ktoré Československo má odstúpiť Maďarku, je vyznačené na pripojenej mape.

⁶ Pozri dok. č. 126.

⁷ Článok sa nenachádza pri dokumente.

⁸ Pozri dok. č. 133.

⁹ Správu nepublikujeme.

¹⁰ M. Kober poslal 23. 1. 1939 MZV telegram, kde uviedol, že Vörnle mu ukázal sobotné vyhlásenie ČTK a STK o jeho rozhovore s Csákyom. Ide o indiskréciu, ktorá je mu veľmi trápna. Prosi o vyšetrovanie vecí a o opatrenie proti podobným neprístojnostiam. – AMZV ČR, ZÚ Budapešť 1939, kart. 21, č. telegramu 8.

¹¹ Česko-slovenský vyslanec narážal na poslednú vetu svojho telegramu, ktorá znela: „Hovor (s I. Csákyom – L. D.) měl ráz co najsrdečnější.“ – AMZV ČR, TD 1939, č. 48, Budapešť 20. 1. 1939. Tuto vetu J. Zvrškovec rozšíril a 21. 1. 1939 pre STK dal nasledovne vyhlásenie: „Z Budapešti nám hlásia, že rozhovor, ktorý mal náš vyslanec Dr. Kober s ministrom zahraničných vecí grófom Csákyom, mal veľmi srdečný priebeh. Bolo konštatované, že pohraničné incidenty boli v priateľskom duchu likvidované. Bolo vyslovené želanie, aby viedenské rozhodnutie bolo v rámci zmiešaných komisií urýchlene prevedené.“ – AMZV ČR, PrS, kart. 60, f. 13, č. 11 528.

¹² V neposlednej miere.

132

29. január 1939. Budapešť.

Odpoveď predsedu maďarskej delimitačnej komisie P. Telekiho predsedovi česko-slovenskej delegácie Š. Janšákovi, v ktorej maďarská strana odmieta poskytnúť Česko-Slovensku kompenzáciu za územnú stratu v dôsledku aplikovania katastrálnych hraníc obcí.

Monsieur le Ministre,

Dans Votre lettre du 27 janvier 1939¹ vous avez bien voulu préciser le point de vue de votre Gouvernement concernant une compensation pour les pertes résultant de l'application des principes des limites communales cadastrales comme base de la fixation de la frontière la Hongrie et la Tchécoslovaquie.

Déjà au cours de la séance du 26 janvier² de la Commission de Délimitation j'ai eu l'honneur de vous déclarer, au nom de mon Gouvernement, de ne pas pouvoir accepter de principe la thèse suivant laquelle l'Etat tchécoslovaque pourrait subir une perte à la suite de la transposition de la frontière de la ligne de démarcation actuelle à la ligne constituée par les limites cadastrales ou communales des villages, situés des deux côtés de la frontière, villages, dont le sort a été, ou sera décidé par la Commission. En effet, les cartes annexées à la Décision arbitrale de Vienne, suivent, partout où il n'y a pas d'écarts sensibles entre la proposition hongroise et la Décision des arbitres, la ligne des frontières communales, telle que les cartes mises à la disposition des arbitres par le Gouvernement hongrois l'ont tracée. Cette tendance est clairement reconnaissable, même si elle se manifeste d'une manière généralisée ou simplifiée.

En constatant ce qui précède j'ai eu l'occasion de déclarer que mon Gouvernement ne peut reconnaître ni à la Tchécoslovaquie ni à la Hongrie aucun droit à une compensation pour des territoires de villages dans leurs confins communaux ou cadastraux, dépassant, d'un côté ou de l'autre, la ligne provisoire de démarcation.